

TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA

# ÚS

Com podem estendre l'ús  
de la terminologia catalana

Espais Terminològics 2023

 **termcat**  
centre de terminologia

vac d'escapada

notícia falsa

intelligència artificial

cotxeball

judificació

en línia

teletreball

fest/ho tu





enprimer**terme**.14  
Papers

# Com podem estendre l'ús de la terminologia catalana

Espais Terminològics 2023

Direcció de la col·lecció:  
Jordi Bover i Salvadó

Coordinació:  
F. Xavier Fargas Valero

Edició d'aquest volum a cura de:  
F. Xavier Fargas Valero  
Paula Larrad Vilaseca

Imatge gràfica:  
Henar Velázquez Montané

# **Com podem estendre l'ús de la terminologia catalana**

Espais Terminològics 2023

1a edició: juliol del 2024

© dels textos: els autors

© d'aquesta edició:

TERMCAT, Centre de Terminologia

Mallorca, 272. 08037 Barcelona

[www.termcat.cat](http://www.termcat.cat) - [informacio@termcat.cat](mailto:informacio@termcat.cat)

© imatge original de la coberta: Timur Kozmenko / Pixabay

Maquetació i fotografies: Henar Velàzquez



El contingut d'aquest document està sotmès a una llicència Creative Commons d'ús obert, amb reconeixement d'autoria i sense obra derivada

<http://creativecommons.org/licenses/by-nd/3.0/deed.ca>

# TAULA DEL CONTINGUT

<b>Introducció</b> .....	<b>9</b>
Jordi Bover, director del TERMCAT .....	9
<b>Programa de la jornada</b> .....	<b>11</b>
<b>1. El futur de la llengua francesa depèn del català</b> .....	<b>13</b>
Genís Roca	
<b>2. Estendre l'ús de la terminologia en l'àmbit docent universitari</b> .....	<b>17</b>
Marina Massaguer	
<b>3. Propostes de dinamització de l'activitat terminològica a les universitats</b> .....	<b>23</b>
Mercè Lorente Casafont	
<b>4. Reflexions sobre com estendre la terminologia jurídica catalana a l'àmbit del dret</b> .....	<b>33</b>
Anna Arnall Duch	
<b>5. La veu que sempre diu</b> .....	<b>49</b>
Ernest Macià	
<b>6. El català al sector TIC</b> .....	<b>53</b>
Karina Gibert	
<b>Índex general</b> .....	<b>59</b>





# Introducció

Jordi Bover, director del TERMCAT



Aquesta és la vuitena edició dels Espais Terminològics. Vam començar l'any 2007, parlant de la normalització terminològica, i hem continuat a cada trobada abordant algun aspecte específic del treball terminològic aplicat, que és l'objectiu d'aquestes jornades. El 2007 vam tractar els manlleus, el 2009 la variació geolingüística, el 2012 la difusió terminològica, el 2016 la creació neològica i, a les dues darreres edicions, de l'any 2018 i 2021,

vam tractar un tema específic i transversal alhora, vinculant-los a Fabra i a l'àmbit meteorològic, respectivament.

Aquest any ens va semblar que valia la pena que la jornada tingués un enfocament més general, fins i tot existencial, que contribueixi a assolir els objectius que s'ha marcat el Pacte Nacional per la Llengua.

El Pacte Nacional ha consensuat emprendre un seguit d'accions que ajudin a fomentar l'ús del català, especialment en aquells contextos en què s'ha constatat que era regressiu.

És cert que debatre sobre la terminologia quan no tenim assegurat l'ús del català en les situacions més quotidianes pot semblar una frivolidat, però no hi ha dubte que si el català vol perviure ha de ser apte per a tots els àmbits d'ús.

La bona notícia és que la terminologia en català la tenim. El Cercaterm, la base de dades del TERMCAT, permet consultar les denominacions catalanes de més de 400.000 conceptes especialitzats: esports, enginyeries, medicina, dret, economia i empresa... Cada branca del saber hi és raonablement representada.

La mala notícia és que tenir tota aquesta terminologia a l'abast no vol dir, és clar, que s'utilitzi: en molts casos les interferències del lèxic castellà i anglès són habituals en les comunicacions entre experts i, en altres casos, les comunicacions

directament no es fan en català. Són coneguts i paradigmàtics els irrisoris percentatges d'ús del català en judicis, però també és preocupant la davallada del català en la docència universitària i la recerca, en l'atenció sanitària, en la restauració o en les activitats esportives extraescolars, per posar cinc exemples ben diferenciats.

En aquesta jornada hem demanat als nostres ponents que ens ajudin a trobar receptes, si cal màgiques, que permetin estendre l'ús del català en els diferents àmbits especialitzats.

Obre la jornada una ponència de Genís Roca, president de la Fundació.cat i expert en transformació digital, que ens dona una visió general dels reptes que es plantegen a la nostra llengua en el context actual, marcat per l'hegemonia de la tecnologia i la globalització.

Després hi ha tres taules rodones, amb tres experts cadascuna. La primera tracta sobre la situació del català en l'àmbit docent, especialment universitari, que és on la terminologia té el seu hàbitat de difusió natural.

La segona taula vol recollir l'ús i expectatives de la nostra llengua en contextos professionals, amb representants de tres àmbits ben diferenciats: jurídic, esportiu i mèdic, però tots tres ponents amb un plus molt rellevant, que els permet transcendir la visió del seu àmbit.

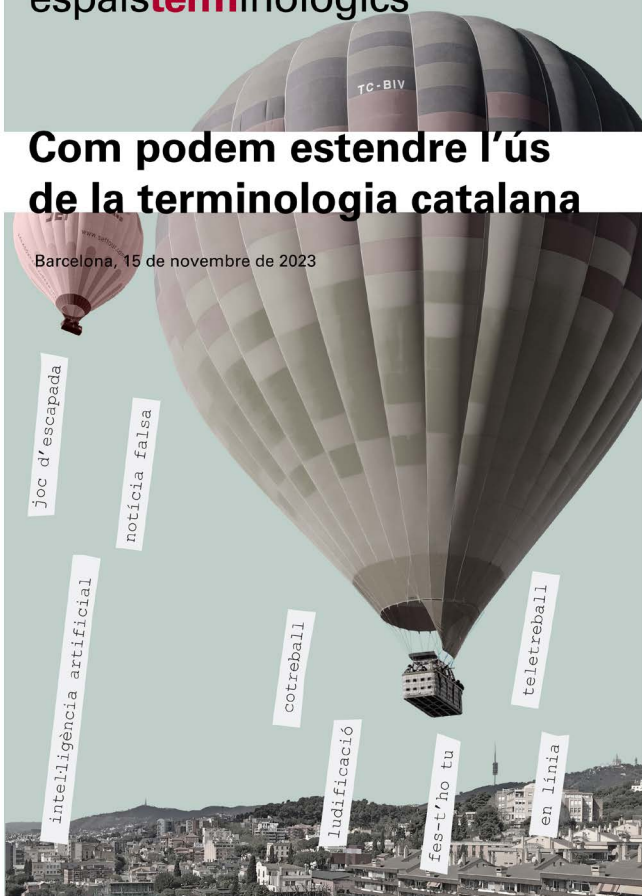
Finalment, a la darrera taula, la tecnològica, es reprenen alguns dels temes encetats a la ponència inicial, perquè no hi ha dubte que en la cursa actual de supervivència de les llengües les eines tecnològiques han de jugar un paper determinant, no sabem si positiu o negatiu; en tot cas, en presentar aquestes actes, crec que ja ho podem tenir una mica més clar.

*L'edició d'aquestes actes ens permet reviure i aprofundir més en les propostes dels ponents, i ens permet també reflexionar i trobar dreceres per potenciar l'ús efectiu del català en els àmbits especialitzats. La publicació recull els textos dels ponents que ens els han fet arribar, que no necessàriament coincideixen amb el text que van pronunciar durant la jornada. Podeu visitar totes les intervencions completes al canal de YouTube del TERMCAT (<http://www.youtube.com/user/mediatermcat/featured>).*

espaist**term**inològics

# Com podem estendre l'ús de la terminologia catalana

Barcelona, 15 de novembre de 2023



Amb la col·laboració de:



Institut  
d'Estudis  
Catalans



Generalitat de Catalunya  
Departament  
de Cultura



termcat  
centre de terminologia

## Com podem estendre l'ús de la terminologia catalana

9.00 h **Acollida dels participants**

9.30 h **Inauguració**

**F. Xavier Vila**, secretari general de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya

**M. Teresa Cabré**, presidenta de l'Institut d'Estudis Catalans

**Jordi Bover**, director del TERMCAT

9.45 h **Principals reptes per al català en els àmbits especialitzats**

**Genís Roca**, expert en internet i transformació digital i president de la Fundació.cat

Presentació: **Jordi Bover**, director del TERMCAT

10.30 h **Pausa i cafè**

11.00 h **Taula rodona: com podem estendre l'ús de la terminologia catalana en l'àmbit docent?**

**Marina Massaguer**, assessora en política lingüística – Departament de Recerca i Universitats

**Andreu Freixes**, subdirector general de Llengües – Departament d'Educació

**Mercè Lorente**, membre de l'IEC – professora de l'IULA-UPF

Moderació: **Xavier Fargas**, terminòleg del TERMCAT

11.45 h **Taula rodona: com podem estendre l'ús de la terminologia catalana en l'entorn professional?**

**Anna Arnall**, lingüista i coordinadora del portal Compendium.cat

**Ernest Macià**, comunicador especialitzat en esports – Catalunya Ràdio

**Óscar Escuder**, metge i president de Plataforma per la Llengua

Moderació: **M. Antònia Julià**, terminòloga del TERMCAT

12.30 h **Taula rodona: com podem estendre l'ús de la terminologia catalana en l'àmbit tecnològic?**

**Karina Gibert**, catedràtica i directora d'IDEA-UPC

Degana del Col·legi Oficial d'Enginyeria Informàtica de Catalunya

**Joan Grivé**, influenciador, youtuber, tiktoker

**Albert Cuesta**, expert en tecnologia i internet

Moderació: **Marta Grané**, terminòloga del TERMCAT

13.45 h **Clausura**

**Jordi Bover**, director del TERMCAT

# 1. El futur de la llengua francesa depèn del català

Genís Roca



GENÍS ROCA

*Llicenciat en Història per la Universitat Autònoma de Barcelona, concretament en arqueologia, i màster en gestió empresarial per ESADE, s'ha especialitzat ja de fa molts anys en projectes vinculats a Internet, i des de començament de l'any 2021 és el president de la Fundació puntCat.*

La digitalització està fent possible el desenvolupament de grans plataformes d'abast mundial, capaces de gestionar i distribuir continguts a una escala increïble. Bàsicament hi ha dos tipus de plataforma: les que distribueixen continguts generats per la indústria, com ara Netflix, HBO, Disney+ o Spotify, i les que distribueixen continguts generats per la ciutadania, com ara TikTok, Instagram, Twitch o YouTube. Tot plegat és un increïble ecosistema de continguts, de propostes culturals i d'entreteniment, que poden ser consumides des de qualsevol lloc del món.

La teoria és que ara gràcies a aquestes plataformes qualsevol proposta pot aconseguir una audiència global i que per tant tothom pot aspirar a la glòria, i per la mateixa lògica també es pot pensar que les cultures minoritàries poden tenir una oportunitat.

tunitat, com aquella sèrie coreana que s'ha posat de moda a tot arreu.

És cert que ara qualsevol pot generar i emetre continguts, però és fals que sigui raonable assolir una audiència significativa. De fet, ara mateix es calcula que hi ha uns 50 milions de persones generant continguts a la xarxa, de les quals només uns 2 milions estan aconseguint un cert model d'ingressos, però hi ha un 80 % de creadors de continguts que no té cap audiència. Cap. Allò que fan no s'ho mira ningú, ni els de casa seva. Tot i així, aquesta expectativa d'aconseguir rellevància mundial és el que justifica que molts d'aquests creadors decideixin fer les seves propostes en anglès, i ara mateix un 55 % dels continguts són en anglès i el percentatge va en augment. Culturalment, el món és cada cop més pla i té menys diversitat.

La cultura catalana té un problema. I és el mateix problema que tenen la cultura francesa o l'espanyola. Quan busques quelcom a la xarxa el més probable és que trobis una proposta en anglès i no pas en la teva llengua. Però la cultura catalana té un avantatge significatiu: la llengua catalana encara serveix per a delimitar un àmbit cultural, i ho fa millor que no pas el francès, l'espanyol o l'anglès. Una cerca de continguts en francès pot correspondre a una persona de França, però també podria ser de Bèlgica, Canadà, Haití, Ruanda, Senegal, Suïssa, Togo o Níger. És a dir, l'idioma no segmenta prou adequadament un context cultural. Amb l'espanyol passa el mateix, i navegant en espanyol per Internet pots estar barrejant propostes culturals colombianes, argentines, espanyoles o cubanes. Mirat així, una cultura amb problemes greus és la britànica, perquè ara que tot està en anglès costa saber què és britànic.

La cultura francesa, l'anglesa, l'espanyola... tenen el risc de ser minoritzades. Abans de pensar que aquest argument és una bestiesa atura't i pensa-hi dos cops. El digital no amenaça només les cultures que ja hem identificat com a minoritzades: també amenaça algunes de les que tradicionalment hem considerat fortes.

En aquest context el català pot ser de gran utilitat per a preservar l'ecosistema cultural d'Europa i del món, perquè compleix sobradament tot el que s'espera d'un àmbit cultural i a més a més encara delimita prou correctament una comunitat cultural. És una llengua parlada per deu milions de persones i el seu ús es desenvolupa en una zona geogràfica molt concreta;

té un registre que es remunta al llarg dels segles; té tradició literària, científica i tècnica; té cadenes de ràdio i televisió, premsa, revistes, llibres, còmics, manga... i també és digital: al món hi ha edicions de la Wikipedia en 318 llengües i la Viquipèdia es troba entre les 10 primeres del món, per volum i qualitat. Tant és així que l'organisme internacional que gestiona el sistema de noms i dominis a Internet, ICANN, va decidir que calia anomenar dominis culturals, i el primer va ser el .cat. A Internet tenien nom els estats (Espanya es diu .es i França es diu .fr), i també tenien nom els temes (comercial és .com i educatiu és .edu) i ara fa 17 anys els catalans van convèncer el regulador internacional que més enllà d'estats i temes també calia identificar dominis culturals. El .cat va ser el primer domini al món concedit a una comunitat lingüística i la seva cultura.

Allò que fem ara els catalans per defensar la nostra cultura a Internet es allò que hauran de fer altres cultures com la francesa, però nosaltres tenim l'avantatge de la llengua, perquè en el cas del català el grau de dispersió cultural és menys extrem que amb el francès o l'espanyol. Certament hi ha diferències culturals remarcables entre el context balear i el valencià, o entre el català i l'andorrà, com també n'hi ha entre l'Empordà i el Baix Ebre, diferències que hauran d'aprendre a respectar i gestionar.

Les indústries digitals expliquen que ens volen oferir serveis radicalment personalitzats, i res personalitza més que adreçar-se a la gent en la seva llengua materna. Si d'una banda nosaltres persistim, i de l'altra és cert que Netflix, Spotify i TikTok volen ser empàtics, acabaran parlant-nos en català. ChatGPT ja ho fa. Hauran de polir els seus algorismes per oferir-nos a més a més de les seves coses també certs elements del nostre context cultural, i per dur a terme tota aquesta evolució, tot aquest esforç, la cultura catalana té tots els ingredients per ser el cas d'ús de com defensar una cultura davant l'aplanament digital.

El problema el tindran totes les llengües. Si ens espavilem, el català podria ser l'exemple de com actuar davant aquesta situació.





## 2. Estendre l'ús de la terminologia en l'àmbit docent universitari

Marina Massaguer



MARINA MASSAGUER

*Llicenciada en Filologia Catalana per la Universitat Rovira i Virgili i doctora en Sociolingüística per la Universitat Oberta de Catalunya. Ha cursat el Postgrau de Correcció i Qualitat Lingüística de la Universitat Autònoma de Barcelona i el de Gestió de la Diversitat Lingüística i Cultural de la Universitat Oberta de Catalunya. Ha estat professora associada de la Universitat Rovira i Virgili i lectora de català a la Universitat d'Oxford. També forma part de l'equip de sociolingüistes del CUSC-UB, des d'on ha coordinat, entre d'altres, estudis sobre llengua i joves, sobre l'ús del català a les xarxes i sobre l'aprenen-*

*tatge i l'adopció del català entre persones adultes. En l'actualitat treballa com a assessora en política lingüística al Departament de Recerca i Universitats de la Generalitat de Catalunya. Entre els anys 2006 i 2007 va treballar a l'Àrea de Normalització i Neologia del TERMCAT com a col·laboradora d'investigació.*

Abans de res, vull agrair al TERMCAT que m'hagi convidat a participar en aquests Espais Terminològics per pensar conjuntament com podem estendre l'ús de la terminologia catalana. Més de quinze anys després d'haver treballat a l'Àrea de Normalització i Neologia com a col·laboradora d'investigació, en l'època en què Rosa Colomer era la directora del Centre, em

fa molta il·lusió retrobar-me amb companyes i companys de qui tinc un gran record i dels quals vaig aprendre moltíssim.

La meua intervenció girarà al voltant de l'extensió de la terminologia catalana en l'àmbit universitari i de recerca i, concretament, en la docència universitària. Les universitats i els centres de recerca tenen un rol fonamental per a la implantació terminològica. En primer lloc perquè són les grans fonts de generació i difusió de coneixement i, en segon lloc, perquè s'hi formen les futures generacions d'investigadors i de professors de primària, secundària, formació professional i educació superior, els quals, al seu torn, esdevindran referents —també pel que fa a l'ús de la llengua i, per tant, de la terminologia— per als seus propis alumnes.

En aquest sentit, cal recordar una obvietat: l'ús de la terminologia catalana en l'àmbit universitari va del tot lligat al fet que es faci docència, recerca i transferència en català. Les dades disponibles ens indiquen que l'ús del català en la docència es mou al voltant del 70 % en els estudis de grau i del 30 % en els estudis de màster, per bé que es detecta una àmplia diversitat de situacions segons les facultats i els ensenyaments. Precisament, incrementar la docència en català a les universitats de Catalunya i fomentar l'ús d'aquesta llengua en la recerca són dos dels objectius principals del Pla d'enfortiment de la llengua catalana en el sistema universitari i de recerca, impulsat pel Departament de Recerca i Universitats amb la implicació de diversos agents —començant per les universitats mateixes—, que en aquests moments s'està desplegant.

El TERMCAT proporciona eines terminològiques imprescindibles per facilitar l'ús del català en l'educació superior i garantir la qualitat lingüística d'aquesta docència. Ara bé, per considerar completat el procés, cal que els destinataris d'aquestes eines les utilitzin. A falta de dades que corroborin les percepcions basades en la pròpia experiència, inevitablement parcial i subjectiva, el que ens diu la intuïció és que les propostes del TERMCAT no es fan servir en la mesura que seria desitjable tenint en compte els esforços i recursos que es destinen a la fixació de termes. Per saber-ho del cert, caldria potenciar els estudis sobre implantació terminològica. En aquest sentit, és un bon precedent l'obra *Estudis d'implantació terminològica. Una aproximació en l'àmbit dels esports*, de F. Xavier Vila, Marina Nogué i Ignasi Vila, publicat pel TERMCAT l'any 2007. En aquesta mateixa publicació es destaca la importància de prestar atenció a la implantació i es fa notar que el buit que es detecta en l'àmbit de

la terminologia va en la línia de l'escassetat d'estudis sobre els efectes de la política lingüística de foment del català en general. Han passat quinze anys des que els autors esmentats posaven de manifest aquestes mancances i sembla que des d'aleshores hem avançat poc.

Entrant ja en matèria, per estendre l'ús de la terminologia catalana considero que seria beneficiós incloure, ja des de l'inici de cada projecte terminològic, estratègies de difusió dels termes fixats entre el professorat que imparteix docència sobre cada matèria. Aquestes estratègies haurien d'anar orientades a aconseguir que el professorat s'apropriï de la terminologia fixada i la dissemini. És a dir, que es faci seus els termes catalans fins al punt que deixin de ser propostes "del TERMCAT" i passin a naturalitzar-se en el dia a dia de les aules, els laboratoris i els seminaris. Caldria comptar amb la complicitat i la col·laboració dels serveis lingüístics universitaris al llarg de tot el procés.

Per assolir aquest objectiu són necessaris tres passos:

1. Que la informació sobre terminologia catalana arribi al professorat de les universitats i els centres de recerca.
2. Que aquest professorat es llegeixi la informació amb interès i voluntat d'incorporar-la en la seva pràctica docent.
3. Que el professorat arribi, efectivament, a interioritzar-la i naturalitzar-la i, d'aquesta manera, posar en marxa la roda de difusió dels termes en català.

Entrem amb una mica més de detall en cada una d'aquestes tres dimensions de la difusió terminològica. Pel que fa a la fase de transmissió de la informació al professorat universitari, cal, en primer lloc, identificar quins són els departaments i centres potencialment interessats en un determinat treball terminològic. Això implica anar més enllà dels experts que hagin pogut col·laborar en l'elaboració de cada producte, tot i que, alhora, aquests experts col·laboradors han de tenir un rol cabdal en la disseminació de la terminologia fixada. En la línia del que proposaven Vila *et al.* (2007), convindria seleccionar un petit conjunt de termes de cada treball terminològic —cinc, deu o una quinzena com a màxim, en funció de l'àmbit— amb l'objectiu que esdevinguessin hegemònics en l'àmbit en qüestió i, a continuació, bastir una estratègia per aconseguir-ho.

Com ja feien notar els autors de l'estudi esmentat, per aconseguir que els termes més rellevants —termes considerats estratègics o, fins i tot, emblemàtics— arrelin en un determinat àmbit, segurament el format de diccionari no és el millor instru-

ment de difusió. El TERMCAT ja inclou, pràcticament des dels inicis de la seva activitat, materials com pòsters, fullets i infografies entre els seus materials de difusió, ja siguin en format paper o digital. És aquesta la via que crec que caldria potenciar per aconseguir que els experts es trobin amb els termes en el seu dia a dia als departaments, laboratoris, aules, etc. En l'esfera digital, es podria explorar també el potencial per a la difusió de la terminologia catalana de determinades aplicacions mòbils o videojocs.

Pel que fa la segona fase de la disseminació terminològica, referida al fet que els experts es llegeixin amb interès els materials de difusió, considero que la clau és que la informació s'envii de manera àmplia però, alhora, molt personalitzada, a fi que el professorat d'una determinada matèria se senti interpel·lat quan rebí els productes terminològics. Generalment les xarxes d'experts en un determinat àmbit són relativament acotades i localitzables, la qual cosa hauria de facilitar aquesta difusió àmplia i alhora personalitzada. És especialment important que coneguin la terminologia catalana els professors i professores que siguin referents en el seu àmbit, ja sigui perquè fan divulgació, perquè són ben valorats entre l'estudiantat, perquè són investigadors principals de projectes importants, etc. En aquest sentit, es pot estirar el fil dels experts col·laboradors en els diferents treballs terminològics i, a través d'ells, explorar la possibilitat d'assistir a reunions de departament, a seminaris i a actes acadèmics per presentar la terminologia fixada, fent èmfasi especial en els termes seleccionats com a rellevants.

Igualment, caldria incentivar que els experts col·laboradors en l'elaboració de treballs terminològics prediquin amb l'exemple i facin servir la terminologia catalana. En paral·lel, també és necessari que els experts rebin més incentius per col·laborar amb el TERMCAT. En l'actualitat, sabem que el grau de dedicació és limitat perquè el professorat universitari ha de prioritzar la pròpia recerca i la docència, sense oblidar les tasques burocràtiques sovint lligades al lloc de treball. L'assessorament al TERMCAT no està reconegut formalment per a la carrera acadèmica i, per tant, cal cercar maneres de compensar la dedicació, ja sigui a través de la remuneració o la valoració de la col·laboració amb el TERMCAT en termes de transferència o d'impacte social del coneixement.

La tercera fase de la difusió de termes, la que fa referència a l'ús efectiu de la terminologia entre els experts i a les aules, és

la més complexa i la que, a més, no depèn completament —tot i que sí en part— de les actuacions del TERMCAT. Cal tenir en compte que sovint el professorat universitari assimila la terminologia directament en anglès quan llegeix articles acadèmics publicats en revistes internacionals o participa en congressos i seminaris. Això comporta que quan aquest professorat s'actualitza sobre el seu camp d'expertesa aprèn la nova terminologia en anglès, de manera que, a mesura que adquireix nou coneixement sobre el món, aprèn a anomenar els conceptes que emergeixen d'aquest nou coneixement. Aquest procés crea un hàbit d'ús lingüístic que es pot canviar, però que ja marca una predisposició. Aleshores, ens hem de preguntar què és el que propicia canviar aquest hàbit i, per contra, què és el que causa que un terme en català no aconsegueixi penetrar quan ja s'ha consolidat la forma en una altra llengua. És en aquest punt quan es troben a faltar més els estudis sobre implantació terminològica als quals feia referència anteriorment. Obrir aquesta línia d'estudis serviria no tan sols per saber fins a quin punt els experts utilitzen la terminologia normalitzada, sinó també per aprofundir en els motius pels quals aquesta terminologia s'implanta o no s'implanta.

Els estudis d'implantació, doncs, haurien d'incloure una aproximació quantitativa —buidatges, corpus textuais, etc.—, però també una de qualitativa amb components etnogràfics —entrevistes, observacions, etc. (Vila *et al.* 2007). En la vessant qualitativa, cal fer-se preguntes com ara: si els professors universitaris utilitzen la terminologia catalana d'un determinat àmbit, com l'han conegut? Si abans d'anomenar el concepte en català segons la terminologia fixada l'anomenaven d'una altra manera o en una altra llengua, què els ha portat a canviar la denominació per fer servir la terminologia fixada pel TERMCAT? I l'altra cara de la moneda: si no utilitzen els termes en català, per què no ho fan? Perquè no els coneixen? Perquè no els convenen les formes proposades? Perquè creuen que les formes en anglès o en castellà són “millors” per algun motiu? Temen que si fan servir terminologia normalitzada però encara poc difosa aquells qui els escolten o els llegeixen no prestin prou atenció a *què diuen* i sí a *com ho diuen*? Podria ser que raons ideològiques portin a considerar, de manera gairebé inconscient, que si fan servir terminologia en anglès “sembla que en sàpiguen més”? Les respostes a aquestes preguntes només les podrem tenir amb recerca sobre el què i el perquè de la (no) implantació terminològica.

Disposar d'aquest coneixement permetria saber l'impacte de la feina que es fa al TERMCAT i millorar els processos perquè aquesta feina arribi més i millor als destinataris. La recerca en aquest camp també ajudaria a construir teoria en la intersecció entre la terminologia i la sociolingüística que, al seu torn, pogués informar la política lingüística i les disciplines relacionades amb la planificació del corpus i la implantació de les formes normatives. Aquesta recerca en el context català podria contribuir a entendre processos similars en altres contextos multilingües i de minorització lingüística en l'àmbit acadèmic. Per altra banda, cal tenir en compte que impulsar estudis d'implantació pot contribuir a la implantació mateixa i, així mateix, a desenvolupar la presa de consciència entre el professorat sobre el seu paper a l'hora de normalitzar l'ús del català en l'àmbit acadèmic. Els estudis sobre implantació es podrien arribar a entendre, en aquest sentit, com una espècie de recerca-acció. Per coordinar aquestes línies d'actuació es podria explorar la necessitat i la viabilitat de crear una Àrea d'Implantació al TERMCAT, o que l'Àrea de Difusió actual passés a ser de Difusió i Implantació. També es podria estudiar la viabilitat de finançar tesis doctorals o beques de recerca per desenvolupar aquests estudis de manera conjunta amb les universitats.

Com a conclusió, m'agradaria remarcar que, des que faig feina al Departament de Recerca i Universitats, he pogut comprovar que el TERMCAT és una institució coneguda i reconeguda entre els investigadors i que compta amb un alt grau de prestigi entre els experts de les diverses àrees. Ara falta fer un pas més i aconseguir que les mateixes persones que reconeixen la tasca del TERMCAT s'impliquin més a fons en la difusió de la feina que s'hi fa, que és molta i molt ben feta.

## Referències

- VILA, F. Xavier; NOGUÉ, Marina i VILA, Ignasi, *Estudis d'implantació terminològica. Una aproximació en l'àmbit dels esports*. Vic-Barcelona: Eumo Editorial - TERMCAT, Centre de Terminologia, 2007.

### 3. Propostes de dinamització de l'activitat terminològica a les universitats

Mercè Lorente Casafont



MERCÈ LORENTE CASAFONT

*Llicenciada i doctora en Filologia Catalana per la Universitat de Barcelona. Professora titular de terminologia i lingüística de la Universitat Pompeu Fabra. Membre del grup de recerca IULATERM (Lèxic i Tecnologia), que ha dirigit de 2014 a 2023. Membre numerària de l'Institut d'Estudis Catalans des de 2016, secretària de la Secció Filològica des de 2022 i codirectora del projecte del nou diccionari normatiu de la llengua catalana des de 2023. Editora en cap de la revista Terminàlia. Directora de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de 2006 a 2013, i ara des de 2017. Ha participat en més de 30 projectes de recerca.*

*Des del 2000, ha liderat 8 d'aquests projectes de recerca. Ha dirigit 12 tesis doctorals i actualment n'està dirigint 4 més. Autora de més de 150 publicacions, ha editat i coordinat una dotzena de monografies, ha participat en diversos diccionaris i col·labora regularment en diverses revistes. I amb el TERMCAT des de fa anys.*

#### 3.1 Preàmbul

L'activitat terminològica a les universitats és, o convindria que fos, completa, és a dir que cobris tots els vessants:

- la creació de nous termes, en la recerca i el desenvolupament;
- la gestió multilingüe de la terminologia, per a les publicacions;
- la difusió de la terminologia, relacionada amb la docència, i
- la creació de recursos terminològics, per garantir-ne la disponibilitat en totes les accions esmentades.

D'acord amb el plantejament de la taula rodona, voldria iniciar la meua intervenció posant damunt de la taula els tres conceptes que, a parer meu, haurien de guiar aquesta activitat terminològica completa a les universitats, i que són la dinamització, la cooperació i la transversalitat. Els dos primers, dinamització i cooperació, els vinculo a dues experiències reeixides viscudes i el tercer, la transversalitat, considero que encara és un repte pendent en el nostre entorn.

### 3.2 Dinamització

El meu coneixement de les accions de dinamització terminològica<sup>1</sup> prové de l'antic Servei de Llengua Catalana de la Universitat de Barcelona (actualment Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona) com a model de referència. El servei lingüístic de la Universitat de Barcelona es caracteritzava, des de la seva fundació l'any 1988, per integrar la dinamització terminològica i la producció de recursos terminològics dins de la seva estructura d'unitats de treball, i ho continua fent. Parteixo de la idea que, des de finals dels anys vuitanta fins a l'actualitat, les condicions de la docència i la recerca universitària han canviat força, fonamentalment amb la internacionalització i la presència de les tecnologies de la informació i la comunicació, però els objectius bàsics d'aquell model de servei lingüístic es mantenen inalterables, com els següents:

---

1 No es tracta d'una experiència directa, perquè jo només vaig col·laborar com a terminòloga i com a docent de cursos de llengua al SLC-UB, i no vaig participar de les activitats de dinamització a què em refereixo; tanmateix, l'observació de les iniciatives engegades en aquell temps em va permetre ser conscient de les possibilitats que s'obrien.



1) Un servei lingüístic potent i àgil que doni resposta als reptes que es van imposant, que inclogui òbviament activitats terminològiques per als centres o facultats.

2) Una política lingüística que incideixi en tots els nivells d'actuació de la universitat: la docència, la recerca, la transferència, l'administració, els serveis; des del rectorat fins a totes les facultats, tots els departaments i totes les unitats.

3) Comissions de dinamització lingüística organitzades per centres, amb implicació directa del professorat i dels estudiants.

4) Proximitat dels serveis lingüístics, amb un procés de descentralització que facilita la captació i l'atenció de necessitats de primera mà, i la introducció de centres d'autoaprenentatge de llengües.

## QUÈ DIUEN ELS CENTRES?



CC BY-SA UBTERM | Universitat de Barcelona. Serveis Lingüístics | Disseny d'Omnitris | Avis legal



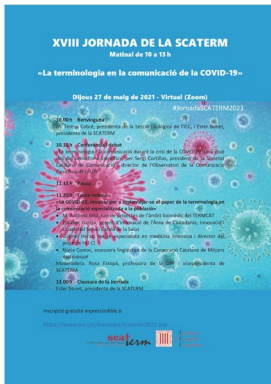
Captura de pantalla d'una iniciativa actual de dinamització de la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona

Les campanyes inicials de dinamització als centres, a més d'impulsar la docència en llengua catalana, s'acompanyaven de materials diversos com cartells, punts de llibre o vocabularis bàsics català-castellà. A l'actualitat, aquests materials físics, la majoria en format de butxaca, han estat substituïts per recursos multilingües en línia. El més important de tot plegat no és el conjunt de recursos creats, sinó l'activitat constant de col·laboració entre diversos membres de la comunitat universitària interessats a modificar i millorar la situació lingüística a cada facultat.

### 3.3 Cooperació

La segona experiència personal que valoro molt positivament en el marc de l'activitat terminològica catalana és la constitució d'entorns cooperatius. N'hi ha diversos exemples.

El primer va ser l'acord de creació de l'Associació Catalana de Terminologia (ACATERM), que es va produir arran de la celebració de la I Jornada de Terminologia i Serveis Lingüístics (18 de maig de 2001), amb l'objectiu d'impulsar la difusió de les activitats de la terminologia catalana i la voluntat de cooperar de tots els agents implicats: el TERMCAT, Centre de Terminologia; els serveis lingüístics de les universitats i de l'administració; el professorat de la matèria de les facultats de traducció i els grups de recerca relacionats, especialment el grup IULATERM de l'Institut de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra, que va ser l'amfitrió de la jornada. L'any 2008 ACATERM es va convertir en la Societat Catalana de Terminologia (SCATERM), filial de l'Institut d'Estudis Catalans, amb els mateixos objectius fundacionals.



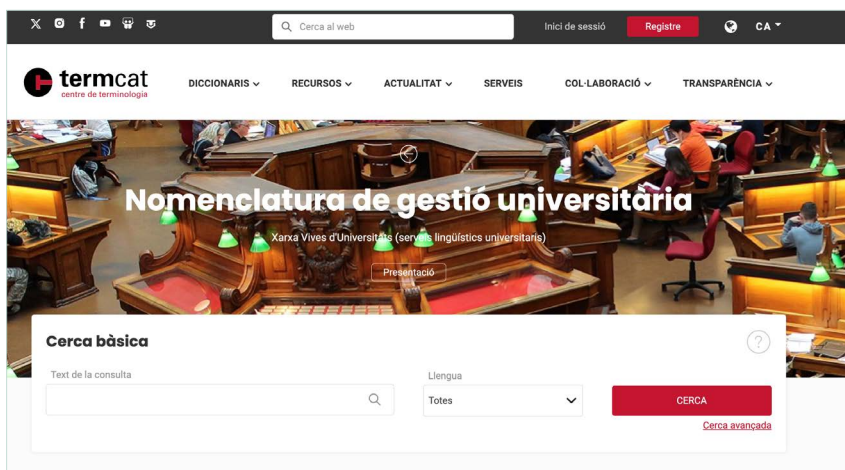
Exemples de les activitats de la SCATERM

Les activitats de la Societat Catalana de Terminologia (SCATERM) són una mostra dels conceptes de cooperació entre diverses institucions i de transversalitat per la intervenció d'especialistes de sectors temàtics ben diferents, com podem observar a la pàgina web de la societat (<https://scaterm.ilocs.iec.cat/>): jornades anuals, publicacions, premis i la revista *Terminàlia*.

El segon exemple de cooperació a què em vull referir és el de la creació de recursos terminològics. La història de la lexicografia especialitzada en llengua catalana ja té una trajectòria ben consolidada, com podem comprovar al web del TERMCAT (<https://www.termcat.cat/ca>) i també en publicacions com Cabré i Lorente (1990), De Blas *et al.* (2012) o Lorente *et al.* (2019). A partir dels anys 2000, és destacable la voluntat creixent de fer recursos terminològics en cooperació entre diverses institucions.

Una de les primeres iniciatives, en aquesta línia, fou la constitució de la Xarxa de Terminologia de les Llengües Romàniques REALITER (<https://www.realiter.net/CA/>) l'any 1993, formada per grups de treball de totes les llengües romàniques que col·laboren per fer vocabularis bàsics multilingües en temes rellevants o d'actualitat. En són exemples significatius el *Lèxic panllatí de la ciutat intel·ligent* o el *Lèxic panllatí de l'energia geotèrmica*, consultables en línia a <https://www.realiter.net/CA/lessici-realiter>. En tots els vocabularis REALITER publicats hi ha participació catalana, de part del TERMCAT o de les universitats catalanes, com la Universitat de Barcelona, la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat Politècnica de Catalunya i la Universitat Pompeu Fabra. La coordinació dels grups de llengua catalana també es regeix per aquest esperit col·laborador: en va ser la primera coordinadora M. Teresa Cabré, de la Universitat Pompeu Fabra, de 1993 fins al 2015; la va substituir Marta de Blas, de la Universitat Politècnica de Catalunya, de 2016 a 2020; jo mateixa, Mercè Lorente, de la Universitat Pompeu Fabra, ho vaig ser de 2020 a l'octubre de 2023, moment en què ha ocupat la coordinació Jordi Bover, del TERMCAT.

Més endavant, els serveis lingüístics universitaris agrupats a la Comissió de Llengua de la Xarxa Vives d'Universitats han endegat projectes de cooperació que s'han consolidat amb la publicació de recursos col·lectius com el *Multidiccionari* (<https://www.termcat.cat/ca/diccionaris-en-linia/178>) o la *Nomenclatura de gestió universitària* (<https://www.termcat.cat/ca/diccionaris-en-linia/180>). Aquesta col·laboració universitària també ha conduït a establir una relació permanent amb el TERMCAT, amb la celebració d'una reunió anual de coordinació de les activitats terminològiques, a la qual s'ha afegit darrerament l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra.



Accés en línia de la *Nomenclatura de gestió universitària* (XVU)

### 3.4 Transversalitat

Fa molts anys que afirmo que la transversalitat deu ser un dels conceptes més predicats i menys practicats en els entorns universitaris. Després de tants anys, encara hi és un tema pendent. En les activitats terminològiques la transversalitat és una necessitat: entre lingüistes i especialistes de tots els sectors, i també entre especialistes de sectors diferents quan tractem temes de naturalesa transdisciplinària, com l'energia, la sostenibilitat, el medi ambient o el turisme, entre d'altres. En canvi, calen polítiques ben afinades per potenciar la transversalitat a les universitats, per trencar les barreres que imposen les estructures (departaments, facultats, grups, graus, doctorats). Encara hi ha pocs exemples d'estudis compartits per departaments, facultats o universitats diferents (en són, més aviat, l'excepció); i en el camp de la recerca i la transferència no és fàcil tampoc generar projectes transversals. La bona voluntat de certs investigadors sovint queda limitada pels obstacles de les estructures i de la manca de polítiques afavoridores de la cooperació interdisciplinària i transdisciplinària.

Considero que les activitats terminològiques i de comunicació lingüística suposen una bona oportunitat per trencar aquestes barreres, com ho demostra la col·laboració desinte-

ressada de molts investigadors en l'assessorament i la revisió de recursos terminològics del tema en què són experts. Tots els que ens hi dediquem en tenim bones experiències. Poso com a exemple un parell de casos del meu centre, l'Institut de Lingüística Aplicada (IULA): el *Vocabulari multilingüe del càncer de mama per a pacients*, amb l'Institut Català d'Oncologia (ICO), i el *Vocabulari multilingüe de proteòmica*, amb el Centre de Regulació Genòmica (CGR), accessibles en línia des del Portalterm (<https://www.upf.edu/web/iulaterm/vocabularis-especialitzats>).

### 3.5 Models universitaris sense atenció per la terminologia

En l'apartat 3.2 he fet referència als Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona com a model de servei lingüístic en què les activitats terminològiques tenen un paper molt rellevant, tant per a la dinamització de l'ús com per a la creació de recursos multilingües. No és l'únic cas. Només cal recordar, per exemple, que el servei de la Universitat Politècnica de Catalunya, el més antic, s'anomena Servei de Llengües i Terminologia.

En canvi, la meua experiència directa dels darrers 30 anys a la Universitat Pompeu Fabra m'ha permès observar les mancances d'una política lingüística que no té en compte la terminologia com a element fonamental i integrador de la comunicació universitària. A grans trets, el model lingüístic de la meua universitat presenta les següents característiques:

1) Un servei lingüístic molt reduït (anomenat "gabinet lingüístic"), sense activitat terminològica, centrat bàsicament en l'assessorament lingüístic institucional i el nou repte de l'acolliment lingüístic dels estudiants estrangers.

2) Una política lingüística centrada, durant molts anys, en la implantació de l'anglès i, més tard, en la cerca de l'equilibri entre tres llengües en la docència (català, castellà i anglès). Un resultat d'aquest Pla d'Acció pel Multilingüisme ha estat el concepte de seguretat lingüística, que ha estat assumit per tota la comunitat universitària integrada a la Xarxa Vives d'Universitats.

Una de les conseqüències del model ha estat la limitació de l'extensió del català a la docència, que ha estat objecte de reclamació per part dels estudiants en els darrers anys, i que ac-

tualment es vol revertir. Per altra banda, és destacable també la manca de dades sobre els usos lingüístics en la recerca, la transferència o les activitats de divulgació, i la manca d'anàlisis de necessitats pel que fa a la formació de llengües o la disponibilitat de recursos lingüístics per a tota la comunitat.

L'activitat terminològica de la Universitat Pompeu Fabra està centralitzada a l'Institut de Lingüística Aplicada, no pas per encàrrec institucional, sinó per voluntat pròpia en ser un centre de referència en terminologia. Els professors de terminologia de la Facultat de Traducció i Ciències del Llenguatge hem introduït la formació sobre la creació de recursos terminològics en els graus de Traducció i Interpretació i de Llengües Aplicades, i hem establert relacions puntuals amb professors d'altres departaments per a la producció de vocabularis multilingües en línia, però no es tracta d'una activitat sistemàtica, ni planificada a partir de necessitats reals dels centres de la universitat.

L'any 2014, la Universitat Pompeu Fabra va crear la Càtedra Pompeu Fabra, amb el suport del Consell Social, amb la finalitat de donar visibilitat a les activitats de promoció de la llengua i la cultura catalanes, entre d'altres funcions. Aquesta estructura organitza jornades anuals i accions de divulgació lingüística i cultural, dissenya activitats i cursos de formació, i publica obres de difusió. Penso que, en l'escenari limitat descrit, la Càtedra Pompeu Fabra pot ajudar en la reversió d'algunes mancances, per tal com disposa d'una comissió pròpia amb representants de tots els centres i per la implicació actual de la Universitat Pompeu Fabra en pla d'enfortiment de la llengua catalana.

### **3.6 Conclusions**

Insisteixo en el fet que la terminologia és un element central de la comunicació lingüística a les universitats; per tant les polítiques lingüístiques universitàries l'han de tenir en compte. Hem vist que hi ha models en què les activitats terminològiques hi són al centre i d'altres en què no hi són, amb les conseqüències corresponents. Des d'aquest punt de vista, la integració institucional de la terminologia dins de les polítiques lingüístiques pot ser un element afavoridor de la dinamització de l'ús, de la cooperació en la creació de recursos i de l'impuls d'iniciatives transversals.

Les necessitats de recursos terminològics per a la docència, la recerca i la divulgació estan relacionades directament amb les respectives polítiques lingüístiques institucionals. Per tant, lògicament els primers recursos terminològics publicats per les universitats posaven a disposició la terminologia catalana en un context de diglòssia amb el castellà, que es volia superar. La introducció de l'anglès com a llengua de treball a les universitats catalanes, al costat del català i del castellà, ha tingut una correlació amb el caràcter multilingüe dels recursos terminològics publicats en els darrers anys. Si ara la política lingüística de les universitats vol protegir els drets lingüístics dels catalanoparlants sense renunciar a la internacionalització, sembla clar que cal donar un nou impuls a la producció terminològica a les universitats que cobreixi les necessitats reals canviants dels diversos centres i estudis.

Per acabar amb esperit positiu, i com a propostes de mínims per engegar una nova etapa d'atenció de les activitats terminològiques a les universitats, suggereixo, per exemple:

1) Identificar els recursos terminològics a les biblioteques per llengües.

2) Incorporar sistemàticament els recursos terminològics disponibles en les bibliografies de les assignatures.

3) Detectar progressivament les necessitats de recursos terminològics multilingües per als diversos estudis o centres.

4) Establir acords de cooperació entre departaments i entre universitats per a activitats de traducció i de terminologia, i per arribar més enllà del que poden fer els serveis lingüístics amb les dimensions actuals.





## 4. Reflexions sobre com estendre la terminologia jurídica catalana a l'àmbit del dret

Anna Arnall Duch



ANNA ARNALL DUCH

*Doctora en ciències del llenguatge, s'ha especialitzat en l'estudi del català jurídic i té una trajectòria de més de 15 anys com a professional autònoma redactant, corregint i traduint textos especialitzats en dret. Ha impartit docència en jurilingüística a la Universitat Pompeu Fabra, en llenguatge jurídic a la Universitat Oberta de Catalunya i ha estat editora tècnica de la Revista de Llengua i Dret en el període 2017-2020. Actualment impulsa i coordina el portal Compendium.cat, col·labora amb el Servei Lingüístic del Consell de l'Advocacia Catalana i és membre del Consell de Redacció de la Revista de Llengua i Dret.*

Aquest article tracta sobre la terminologia jurídica catalana a l'àmbit del dret i reproduceix i amplia la intervenció que va tenir lloc a la jornada “Com podem estendre l'ús de la terminologia catalana”, organitzada pel TERMCAT el 2023. L'article s'estructura en tres parts, que corresponen a les qüestions plantejades durant la taula rodona: en primer lloc, descrivim de forma breu l'àmbit del dret; en segon lloc, resumim les contribucions que s'han fet sobre la implantació de la terminologia jurídica i les relacionem amb l'experiència professional pròpia, i, en tercer lloc, apuntem una sèrie d'estratègies per estendre l'ús de la terminologia.

Les aportacions que hi fem són constatacions i reflexions fruit sobretot de l'exercici professional propi com a correctora i traductora de textos especialitzats en dret, docent de llenguatge jurídic català i coordinadora del portal Compendium.cat.

## 4.1 Descripció de l'àmbit del dret

L'àmbit del dret es caracteritza per una funció reguladora que el fa omnipresent a la majoria de sectors de la societat. Si el comparem amb altres àmbits d'especialitat com la química, l'astronomia o la informàtica, el dret és molt més transversal i complex. Són moltes les àrees en què es practica el dret i són molts els col·lectius que l'exerceixen. Les àrees en què es practica abracen múltiples sectors de l'Administració pública i alhora el món privat. Són una mostra dels col·lectius que exerceixen el dret els advocats, els notaris, els procuradors, els registradors, els graduats socials i els assessors o consultors legals, i també els jutges, els fiscals i els lletrats de l'Administració de justícia. Fora de l'àmbit professional, cal esmentar els professors, els investigadors i els estudiants de qualsevol ciència jurídica.

Tots aquests col·lectius són usuaris del llenguatge jurídic i tots tenen els seus propis rols i àmbits d'actuació, i també s'interrelacionen i s'influeixen els uns als altres. Per exemple, cenyint-nos en el que concerneix els usos lingüístics, es diu que la judicatura exerceix un paper d'agent multiplicador, que els professors de dret creen inèrcies a favor d'un ús lingüístic determinat i que la tria lingüística d'un advocat a l'hora de redactar, per exemple, uns estatuts d'una societat pot influir en la llengua en què el notari redacta l'escriptura per elevar-los a públic o en què el registrador els inscriu al registre mercantil.

Andorra, Catalunya, Catalunya del Nord, Comunitat Valenciana i Illes Balears són els territoris on es registra exercici del dret en llengua catalana. Cada territori té un o diversos ordenaments jurídics —siguin propis o subordinats— i també cada territori té uns usos quantitativs i qualitativs de la llengua catalana diferents. Els indicadors tradicionals de què disposem per comptabilitzar els usos quantitativs del català a l'àmbit del dret no aporten una radiografia completa de tot l'àmbit del dret descrit, sinó que comptabilitzen usos sobretot de Catalunya i, dins d'aquest territori, dels àmbits judicial, notarial i registral. Les dades d'aquests indicadors es poden resumir de la manera

següent: cap dels indicadors supera el 15 % de l'ús de la llengua catalana.<sup>1</sup>

Fem notar que hi ha altres indicadors —en els quals no aprofundirem aquí—, també només corresponents a Catalunya, com l'oferta docent de català en màsters i altres graus de ciències jurídiques; el nivell de coneixements de la llengua catalana que tenen els funcionaris; el nombre d'inscrits i aprovats en cursos de llenguatge jurídic, i els usos lingüístics en les comunicacions dels professionals dels centres penitenciaris i serveis d'execució penal.

També disposem de dades sobre l'ús del català a les facultats de dret; en concret, l'indicador assenyala la llengua en què s'ofereix una assignatura segons consta en els plans docents.<sup>2</sup> En línies generals, l'única universitat que ofereix totes les assignatures en català és la Universitat Oberta de Catalunya, que ofereix formació en línia; la segueix la Universitat Rovira i Virgili amb un 85 % d'assignatures en català; la Universitat de Lleida amb un 62,4 %, i la Universitat Pompeu Fabra amb un 55,4 %; per sota del llindar del 50 %, hi trobem, per ordre de més a menys, la Universitat de Girona, la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat de Barcelona i la Universitat de València; per sota del 25 %, hi ha l'oferta docent de la Universitat Internacional de Catalunya, la Universitat Abat Oliba, la Universitat d'Alacant i la Universitat Jaume I; i finalment, ESADE i la Universitat Miguel Hernández no ofereixen cap assignatura en català.<sup>3</sup>

---

1 Els redacten en català el 7,4 % de les sentències dictades, el 6,3 % de les demandes presentades mitjançant la plataforma e-justícia, el 9,1 % de documentació notarial i el 13,9 % dels documents dels registres de la propietat, mercantils i de béns mobles (segons l'últim [informe](#) publicat per Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya que correspon al 2020 i l'informe del Departament de Justícia del 2022 *Presentació de la diagnosi i elaboració del Pla de foment de l'ús del català*).

2 Els usos lingüístics que evidencien aquests indicadors, per tant, poden diferir dels usos reals, bé perquè finalment no hi hagi hagut estudiants inscrits en l'assignatura que s'ha ofert en català, bé perquè, pel motiu que sigui, el professor finalment ha canviat al castellà a l'inici o durant la classe.

3 Les dades corresponen als anys acadèmics 2021-2022 i 2022-2023 i s'han extret de la Jornada sobre l'Ús del Català a la Justícia que va organitzar la Comissió de Llengua del Consell de l'Advocacia Catalana l'abril del 2023 i també de l'estudi *Anàlisi de la situació de la llengua en l'ensenyament en Dret* (2022), publicat per Plataforma per la Llengua.

Així doncs, a pesar que els indicadors de què disposem no permeten fer una radiografia completa, amb les dades que tenim, la pròpia experiència i les conclusions obtingudes en les jornades periòdiques sobre la matèria,<sup>4</sup> fem un intent de descriure els usos lingüístics de tot l'àmbit del dret tot traçant la gradació següent: en un extrem, hi situaríem Andorra, on l'àmbit del dret es desenvolupa majoritàriament en català, sobretot a l'Administració pública estatal i l'Administració de justícia; i a l'altre extrem hi situaríem la Catalunya del Nord, on el català no té presència a la justícia ni a l'Administració pública —llevat dels cinc ajuntaments que fan els plens i les actes en català—, però registra usos tímids en àmbits jurídics privats. Al mig, hi ubicaríem, per ordre de més ús a menys: Catalunya, Illes Balears i Comunitat Valenciana.

Dins aquests tres territoris, caldria distingir bé els usos que corresponen de cada àrea del dret. Així, amb relació a Catalunya, es perceben usos majoritaris de català en tota l'Administració pública municipal, provincial i autonòmica, on incloem l'aparell administratiu de la Generalitat de Catalunya i també el Parlament; per contra, es perceben usos minoritaris del català en l'Administració pública estatal i —aquí sí, amb indicadors que ho acrediten i que hem anotat anteriorment— a l'Administració de justícia i els àmbits notarial i registral. Pel que fa al món privat, en les grans empreses i multinacionals es presumeix que el castellà és la llengua majoritària en què es redacta la documentació jurídica, mentre que en les petites i mitjanes empreses aquest ús va disminuint a favor del català, sense que el superi.

Pel que fa als territoris de les Illes Balears i de la Comunitat Valenciana, no disposem d'indicadors quantitius, però crec que, en general, hi ha consens a dir que els usos són inferiors als que es registren a Catalunya.

---

4 Aquestes són les jornades anuals sobre l'ús del català a la justícia, organitzades pel Consell de l'Advocacia Catalana (vegeu l'[històric](#) al web del Servei Lingüístic del CICAC), i sobre llengua i societat, organitzades per Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya.

## 4.2 La implantació de la terminologia jurídica catalana

La implantació de la terminologia jurídica catalana s'ha avaluat poc tenint en compte l'esforç codificador fet durant el període 1980-2000. Els treballs que hi fan aportacions més o menys directes són l'estudi d'Àgueda Vallès (2007), que analitza la qualitat lingüística de textos produïts per jutges que han rebut formació lingüística; els articles publicats per Pou (2011 i 2012), que contenen diverses observacions que es poden interpretar en clau d'implantació terminològica, i la tesi doctoral de l'autora que signa aquesta article (Arnall, 2019), en la qual, dins l'anàlisi d'implantació del model lingüístic del llenguatge jurídic català, s'avalua la implantació d'un conjunt de termes simples i locucions jurídiques.

A pesar que cada estudi s'hagi fet amb una perspectiva i metodologies diferents, constatem que els resultats dibuixen tendències comunes d'implantació de la terminologia, les quals són les següents: el terme jurídic en sentit estricte<sup>5</sup> sol registrar bons resultats d'implantació (en són exemples, *provisió* o *interlocutòria*, aquest últim analitzat en tots tres estudis i amb bons resultats d'implantació); en canvi, el lèxic parajurídic<sup>6</sup> presenta vacil·lacions d'implantació (en són exemples, els verbs *informar*, *acordar*, *concórrer* i *acompanyar*, i les locucions *en nom i representació*, *com correspongui en dret* i *dins el termini establert i la forma escaient*).

L'experiència professional pròpia també confirma aquestes tendències, atès que les expressions que sovint corregim es classifiquen majoritàriament en les categories de locucions i connectors, és a dir, lèxic parajurídic. A continuació, apuntem algunes locucions i connectors —codificats en les bases de dades Justiterm, TERMCAT o Optimot— que, al nostre parer, no presenten una implantació bona:

---

5 Per descriure aquestes tendències utilitzem la classificació proposada per Pou (2011), en què diferencia entre *terme jurídic en sentit estricte*, entès com 'la peça lèxica associada a una figura o concepte jurídic, [...] que es crea i es desenvolupa només dins el discurs jurídic i hi adquireix una significació molt important' i *lèxic parajurídic*, entès com a 'paraules que solen sortir habitualment en textos jurídics on tenen un caràcter essencialment estilístic. [...] també pertany a aquest grup bona part del cabal fraseològic'.

6 Vegeu la nota anterior.

- La locució *com correspongui en dret* la veiem poc utilitzada; al seu lloc freqüenten traduccions literals de la locució *como en derecho mejor proceda*, com ara: *\*com millor procedeixi en dret*.
- La locució *en el termini establert i la forma escaient* la veiem poc utilitzada; com a alternativa detectem *\*en temps i forma* com a traducció literal de *en tiempo y forma*.
- La locució *si de cas hi manca* la veiem poc utilitzada; al seu lloc són habituals les traduccions literals de la locució *en su defecto*, com ara, *\*en el seu defecte*.
- Els connectors *a més o a més a més* com a traduccions de la locució *a mayor abundamiento* solen ser rebutjades per les diferències de registre que presenten i es registren calcs com *\*a major abundament*.
- Altres connectors i locucions com *tota vegada que, doncs* i *si s'escau* s'utilitzen sovint amb significats diferents dels que els correspon.

Seguint amb el lèxic parajurídic, també detectem amb certa freqüència a fonts oficials o d'autoritat —i, per tant, que han passat per un procés de correcció— verbs catalans utilitzats amb significats no recollits pel *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC2) i que, per tant, presenten una certa vacil·lació en la seva codificació. En són exemples:

- El verb *concórrer*, el qual té, entre d'altres, el significat de 'esdevenir-se alhora' i requereix un subjecte plural, però és habitual veure'l utilitzat amb el significat de 'esdevenir-se, produir-se' amb un subjecte singular, accepció no recollida pel DIEC2. En són una mostra les diferents vegades en què s'utilitza aquest verb en la Llei d'enjudiciament civil,<sup>7</sup> on hem detectat fins a set ocurrències —amb alguna petita variació— de l'expressió “sempre que hi concorri alguna de les causes expressades en aquest capítol”. En aquests casos, el context és clau per entendre el verb en el sentit no recollit per la normativa expressat més amunt, ja que l'expressió “alguna de” orienta el lector cap a aquest significat; ara bé, no sempre el context elimina la possible doble interpretació, amb la qual cosa la seguretat jurídica del text es veu afectada. Vegeu l'exemple següent: *No es*

---

7 Llei d'enjudiciament civil [en català](#).

*poden conferir comissions de serveis per a jutjats o tribunals si no és per un temps determinat, quan concorrin circumstàncies d'especial necessitat i amb la conformitat prèvia de l'interessat* (article 216.1 LOPJ). Si interpretem el verb tenint en compte el diccionari normatiu, per poder conferir comissions de serveis cal que concorrin com a mínim dues circumstàncies d'especial necessitat, però no és això el que vol dir la norma.

- El verb *informar*, el qual s'utilitza amb el significat, no recollit pel DIEC2, de 'una autoritat, un cos consultiu, un funcionari, fer un dictamen a favor o en contra sobre un assumpte de la seva competència'. Potser pel fet que no està recollit al diccionari normatiu, alguns serveis lingüístics en condemnen l'ús i aconsellen substituir-lo per l'expressió *emetre un informe*. Val a dir, però, que és un significat que trobem recollit al *Diccionari descriptiu de la llengua catalana* i als apunts lingüístics del Parlament de Catalunya, i que veiem en ús en el *Llibre d'estil del Govern de les Illes Balears*, en materials didàctics de l'Escola d'Administració Pública de Catalunya i en informes jurídics publicats pel Gabinet Jurídic de la Generalitat, entre d'altres. Hi ha, per tant, una certa distància entre la codificació i l'ús d'aquest verb.

#### **4.2.1 Factors que justifiquen les tendències d'implantació terminològica**

Com sovint es llegeix en la literatura, la interferència lingüística respecte del castellà, la subordinació majoritària del dret de Catalunya a l'ordenament jurídic estatal i el baix ús del català en segons quins sectors del dret justifiquen la dificultat d'implantació de la terminologia jurídica catalana. Ara bé, per què es registren tendències oposades segons el tipus de terme? Destaquem dos factors que contribueixen a explicar-ho. El primer factor té a veure amb la funció codificadora que tenen les lleis, la qual pesa molt en la pràctica jurídica: els termes que crea i delimita una llei tenen força vinculant i els professionals del dret estan obligats a utilitzar-los si volen generar una redacció jurídica precisa i coherent. A aquesta funció codificadora cal sumar-hi el fet que la llei actua com una caixa de ressonància de la terminologia jurídica, perquè la terminologia que fixa és la que s'utilitzarà en els textos que desenvolupen la llei (com els

reglaments) i en textos que l'apliquen (com les escriptures, les demandes o els contractes).<sup>8</sup> Per això, es registren implantacions positives de terminologia jurídica en sentit estricte, fins i tot tractant-se de termes que creen un cert rebuig com *ocupador* i *administrat*, que comentem més endavant.

El segon factor permet entendre per què la implantació troba més reticències en el lèxic parajurídic i està relacionat amb les circumstàncies històriques del llenguatge jurídic català: el fet que el llenguatge jurídic català va passar més temps prohibit com a idioma de treball d'un govern o un parlament des del segle XVIII fins al restabliment de la democràcia<sup>9</sup> va comportar la interrupció de les vies naturals de creació terminològica d'aquest tecnolecte. Això va passar justament en un moment en què el dret espanyol es va forjar i es va crear molta terminologia i fraseologia nova, aquesta última, a més, caracteritzada per un registre formal, ampul·lós i recargolat, propi dels règims monàrquics i autoritaris d'aquelles etapes històriques. Aquesta terminologia i fraseologia no es va traduir al català simplement perquè no n'hi havia la necessitat; però, arribats a la democràcia, el procés de restabliment del llenguatge jurídic català va traduir aquesta fraseologia aplicant encertadament els principis del llenguatge planer. D'aquesta manera, des de les institucions codificadores es van fer una sèrie de propostes terminològiques caracteritzades per la claredat, la funcionalitat, la precisió i la concisió, és a dir, per la modernitat, que van xocar amb usuaris del llenguatge jurídic amb un perfil més aviat conservador, amb una inèrcia a redactar concatenant oracions subordinades i emprant locucions carregoses i innecessàries. Aquests usuaris, davant la mancança d'aquestes expressions en català, tendeixen —encara ara— a traduir literalment les expressions castellanès i això perjudica la implantació de la fraseologia i els connectors.

---

8 Ho descriu molt bé Miquel Martín i Casals a *La redacció de les lleis*: “[...] sovint la jerarquia normativa es tradueix en una jerarquia lingüística: el llenguatge de les lleis impregna el dels reglaments, i tots dos influeixen en els actes administratius i altres actes singulars. Així la redacció fosca o gramaticalment incorrecta de la llei acostuma a provocar un «efecte dòmino» que s'estén per tota la cadena normativa fins a arribar a afectar les resolucions administratives o els actes i els acords dels particulars” (Gretel, 1995).

9 Des del Decret de Nova Planta del 1714 fins al restabliment de l'oficialitat del català el 1980, tenint en compte els parèntesis que van representar els períodes republicans i altres com la Guerra del Francès.



Per acabar, voldria ressaltar un tercer factor que, si bé no justifica les tendències oposades abans esmentades, sí que pot perjudicar la implantació d'un terme jurídic. Aquest factor és la connotació que pot adquirir el terme i l'il·lustró amb dos exemples recollits a les activitats formatives que hem impartit recentment a professionals del dret.

El primer exemple és *ocupador*, que té el significat de 'persona o empresa que dona ocupació' i és la traducció del castellà *empleador* (apareix, per exemple, a l'Estatut del treball autònom i a la Llei orgànica 3/2018, de 5 de desembre, de protecció de dades i garantia dels drets digitals). El terme *ocupador* deriva del verb *ocupar*, un verb polisèmic fortament connotat per un dels seus significats: el de 'instal·lar-se temporalment en un lloc per tal de fer pressió en una situació conflictiva'. A alguns usuaris del llenguatge jurídic se'ls fa estrany, i veuen molt forçat l'ús d'*ocupador* per la seva semblança amb *ocupar* i *ocupa* (com a persona que ocupa il·legalment un lloc), la qual cosa fa que, sempre que el tipus de text ho permeti, optin per altres termes com *empresari*.

El segon exemple és *administrat o persona administrada*. En aquest cas, la qüestió té més a veure amb la funció democratitzadora que ha de tenir el llenguatge. Els termes *administrat* i *persona administrada* s'utilitzen per designar les persones físiques o jurídiques que, sense tenir la condició d'administració pública, participen en una relació jurídica administrativa, però, en emprar la forma de participi del verb *administrar* per designar aquestes persones, les persones esdevenen l'objecte d'una administració, com si fossin el resultat d'un procés d'administració, la qual cosa contribueix a cosificar les persones i allunyar-les de l'Administració pública. Això crea un rebuig per parts dels usuaris del llenguatge jurídic, perquè s'esdevé en un moment en què justament s'està treballant per apropar la ciutadania a l'Administració pública.

### **4.3 Propostes per estendre l'ús de la terminologia catalana**

En aquest apartat destaquem i desenvolupem breument vuit propostes que, al nostre entendre, poden contribuir a estendre l'ús de la terminologia catalana. Les propostes són una selecció dels resultats obtinguts en la recerca feta el 2019 (Arnall, 2019), complementada per altres mesures procedents de

l'experiència professional més recent. Deixo de banda expressament propostes de difícil implementació —sovint per raons competencials, com la modificació de lleis orgàniques per exigir als jutges que treballen a Catalunya coneixements de català— i dono preferència a propostes fàcilment inseribles en plans de treball d'òrgans que treballen per al foment i la sensibilització del català.

Seguint la metodologia d'Arnall (2019), agrupem les propostes en tres eixos: la codificació, la difusió i la implantació. La codificació fa referència a actuacions que tenen com a objectiu seleccionar una forma lingüística en detriment d'una altra i dotar-la de valor prescriptiu; la difusió engloba actuacions per donar a conèixer la terminologia jurídica al públic objectiu, i la implantació abraça actuacions que incideixen de forma més directa en el fet que l'usuari utilitzi la terminologia jurídica catalana o millori l'ús que en fa.

Totes les propostes són adequades per a tots els territoris de parla catalana amb una excepció i un matís: per un costat, les propostes d'implementació no tenen sentit a Andorra, on l'ús del català és normal a l'Administració de justícia; i per l'altre, amb relació a les propostes de difusió, cal tenir en compte que el català és el vehicle mitjançant el qual es codifiquen almenys cinc ordenaments jurídics diferents, cada un amb el seu àmbit d'aplicació i esquema conceptual particulars (el dret andorrà, el dret propi de Catalunya, el dret propi de Mallorca i Menorca, el dret propi d'Eivissa i Formentera, i el dret autonòmic —subjecte al dret estatal— de Catalunya, les Illes Balears i la Comunitat Valenciana).

Pel que fa a la **codificació**, i tenint en compte les aportacions de l'apartat anterior, proposem:

- 1 **Revisar la terminologia que registra menys implantació o vacil·lacions i fer noves propostes per anar completant la codificació d'aquest tecnolecte.** Aquesta proposta passa primer per detectar un conjunt de termes —amb especial èmfasi en el lèxic parajurídic— que presentin vacil·lació en la implantació, sia via grups de discussió o via estudis basats en corpus; segon, crear un grup de treball compost per juristes i lingüistes, i, tercer, organitzar sessions de treball del grup amb l'objectiu d'analitzar la terminologia que presenta vacil·lació i, si cal, generar noves propostes terminològiques que puguin ser codificades en les bases de dades terminològiques actuals.

Pel que fa a la **difusió**, en general, creiem que vehicular continguts terminològics de forma preferent als sectors en què l'ús del català és majoritari (com pot ser l'Administració pública municipal, provincial o autonòmica, o bé sectors del dret d'Andorra) o bé als col·lectius que tenen un rol d'agent multiplicador (com la judicatura, els advocats i els docents de dret) pot beneficiar la implantació de la terminologia jurídica catalana, especialment aquelles propostes terminològiques que volen evitar l'expansió massiva d'un anglicisme. Tot seguit apuntem un conjunt de propostes més concretes:

## 2 **Elaborar contingut terminològic en format audiovisual.**

Aquesta proposta consisteix a elaborar vídeos, de curta durada, amb continguts de terminologia jurídica que puguin circular fàcilment per les xarxes socials. Creiem que el vídeo no ha d'anar adreçat a una persona que no sap dret, sinó als professionals del dret, que ja coneixen i dominen les legislacions d'una matèria i que poden necessitar informació lingüística i conceptual avançada sobre la terminologia del seu camp. Per exemple, els vídeos poden fer precisions lèxiques, remarcar diferències respecte d'altres termes propers semànticament o comentar les incongruències terminològiques entre conceptes de diferent ordenament jurídic. L'objectiu del vídeo ha de ser sobretot didàctic i ha de tenir un fort component especialitzat. Al segle XXI el format audiovisual i el consum de continguts en format vídeo està en auge i és evident que aquest format pot ajudar a transmetre de forma directa, entenedora i visual continguts altament especialitzats.

## 3 **Publicar articles sobre novetats terminològiques en mitjans especialitzats en dret.**

Aquesta proposta consisteix a donar a conèixer, mitjançant la publicació d'articles en premsa, les novetats terminològiques més rellevants que es produeixin arran de reformes legislatives. Creiem que és una bona iniciativa perquè permet visibilitzar la terminologia d'una llei i comentar l'evolució que ha patit en un moment en què l'interès pel tema és màxim (és a dir, el moment en què hi ha un canvi legislatiu) i, també, perquè sol ser difícil de trobar aquesta informació en diccionaris. Proposem vehicular els articles en mitjans especialitzats en dret com revistes o diaris digitals, atès que permet arribar al públic professional.

#### 4 **Publicar materials didàctics adaptats als col·lectius.**

Aquesta proposta consisteix a elaborar manuals que ensenyin llenguatge jurídic amb un enfocament adaptat a les necessitats dels diferents col·lectius i amb un tractament avançat dels continguts. Aquests materials han de permetre omplir els buits que hi ha actualment, com ara continguts didàctics que aprofundeixin en els mecanismes típics de l'argumentació jurídica en llengua catalana; materials adreçats a advocats que es dediquen a funcions consultives i que han de redactar informes o dictàmens, i materials adreçats als professionals del dret que redacten documents jurídics mercantils.

#### 5 **Interrelacionar informació lingüística amb informació jurídica.**

Aquesta proposta consisteix a vincular informació terminològica d'interès a lleis, jurisprudència, doctrina o formularis jurídics, la qual cosa contribueix a fer més visible i accessible aquesta informació, que actualment es troba publicada sobretot en webs amb perfil lingüístic i no jurídic. Les interrelacions que estableix el portal *Compendium.cat* entre recursos lingüístics (apunts lingüístics i diccionaris) i formularis jurídics són un exemple de com es pot establir aquest vincle. Són una mostra els models de convenis arbitrals,<sup>10</sup> que estan vinculats amb diversos recursos, entre els quals el diccionari *Sistemes de resolució alternativa de conflictes* (ADR) del TERMCAT i una fitxa de l'Optimot sobre el règim verbal de *atenir-se*, habitual en els convenis arbitrals; o bé un model d'escriptura de divorci de comú acord,<sup>11</sup> el qual està vinculat a la *Terminologia notarial*, publicada pel TERMCAT i el Col·legi Notarial de Catalunya, i l'apunt lingüístic *Terminologia bàsica de dret de família: errors comuns i recomanacions*, del Servei Lingüístic del Consell de l'Advocacia Catalana.

#### 6 **Publicar una col·lecció de manuals de dret redactats en llengua catalana.**

Aquesta proposta consisteix a impulsar l'edició —i l'actualització anual— d'una col·lecció de manuals de dret, que haurien de tractar, com a mínim, el dret propi de Catalunya. Per tal que aquesta mesura tingui èxit, creiem que cal la participació de professors de

---

10 <https://compendium.cat/recurs/conveni-arbitral-art-9-llei-darbitratge/>

11 <https://compendium.cat/recurs/escriptura-de-divorci-de-comu-acord/>

dret en la redacció dels diferents capítols i un compromís de les facultats de dret per recomanar la col·lecció i utilitzar-la en la docència. Aquests manuals han d'esdevenir una referència de qualitat i han d'utilitzar les propostes terminològiques aprovades pel TERMCAT.

Pel que fa a la implantació, les propostes són:

**7 Engagar un nou Pla de foment del català a la judicatura.**

Aquesta mesura proposa repetir les actuacions que va dur a terme el Pla pilot de funcionament en català de les oficines judicials que va impulsar el Departament de Justícia el 2003 i el 2004, entre les quals destaca un complement salarial per als jutges que redacten en català. Creiem que cal reactivar aquesta mesura perquè els resultats del Pla pilot van ser bons i, per tant, es tracta d'una mesura que ha demostrat ser eficaç (el nombre de sentències redactades en català el 2004 va arribar al seu màxim històric del 20,63 %).

**8 Augmentar el nombre de formularis jurídics en català.** La proposta consisteix a apostar per crear un corpus sòlid i actualitzable dels formularis jurídics més habituals en les diferents branques del dret. El projecte Compendium.cat treballa en aquesta línia, però calen més línies d'actuació en aquest sentit. Creiem que aquesta proposta pot incidir sobre la implantació de la terminologia jurídica catalana, perquè el formulari jurídic és un dels recursos que incideixen de forma més directa en el foment de l'ús i la qualitat del llenguatge jurídic català i, per tant, de la terminologia jurídica, ja que l'usuari només se l'ha de descarregar, adaptar al seu cas i emprar en el seu exercici professional.

Acabo l'article amb dues últimes aportacions amb relació a bones pràctiques que poden afavorir l'expansió de la terminologia catalana: com és sabut, les polítiques i actuacions a llarg termini donen més bons resultats que les actuacions executades de forma puntual. Això és especialment cert en matèries com la difusió i implementació terminològica, que requereixen un bon interval de temps per arribar a generar bons resultats. Les convocatòries de beques per fomentar les candidatures de catalanoparlants a les oposicions a la judicatura, promogudes pel Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, o bé el Pla de foment del català al Torn d'Ofici, que duu a terme el Consell de l'Advocacia Catalana amb el suport del Departament

de Justícia, són exemples d'aquestes actuacions que cal renovar any rere any a pesar dels relleus polítics que hi pugui haver.

D'altra banda, paral·lelament a les propostes descrites és necessari fer campanyes de prestigi de la llengua catalana com a llengua de creació i pràctica del dret, ja que augmentar-ne el prestigi comportarà canviar els valors que inconscientment els usuaris atorguen al català. Aquests valors solen estar vinculats a les relacions socials, i contrasten amb els valors d'autoritat i poder, associats al castellà. Això ho demostra, entre d'altres, el fet —exposat habitualment en jornades— que els advocats parlen català als passadissos, però quan entren a la sala de judici canvien automàticament de codi. Quines propostes permeten augmentar el prestigi? Publicar en llengua catalana obres jurídiques que esdevinguin de referència, donar a conèixer o impulsar casos d'èxit de negociacions o judicis fets en català, emprar el català al costat de l'anglès o altres idiomes en jornades internacionals de dret i crear referents.

## 4.4 Bibliografia

- Anàlisi de la situació de la llengua en l'ensenyament en Dret* (2022). Plataforma per la Llengua.
- ARNALL DUCH, Anna. (2019). *El llenguatge jurídic català: estat de la qüestió i propostes de futur* (Tesi doctoral, Universitat Pompeu Fabra).
- Compendium.cat, portal de recursos de llenguatge jurídic català [pàgina web] (2022).
- DOMÈNECH BAGARIA, Ona. (2012). Traduir del castellà al català: més enllà de la intercomprensió. Barcelona: Editorial UOC.
- DUARTE I MONTSERRAT, Carles. (2002). "El llenguatge administratiu i jurídic: la necessitat d'un nou pas endavant". *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, (38), 13-17.
- DUARTE I MONTSERRAT, Carles. (2009). "El llenguatge administratiu i jurídic: una renovació persistent". *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, (51), 39-46.
- GELPI ARROYO, Cristina. (2008b). "Recursos en línia per a l'aprenentatge del llenguatge jurídic en català: tipus, usuaris i accessibilitat". *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, (49), 11-25.
- GRUP D'ESTUDIS DE TÈCNICA LEGISLATIVA [GRETEL]. (1995). *La redacció de les lleis*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Escola d'Administració Pública de Catalunya.

- Informe de política lingüística 2017*. (2018). Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura.
- MESTRES, Josep Maria. (2016). "La docència jurilingüística a les universitats dels Països Catalans". *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 66, 239-260.
- POU I PUJOLÀS, Agustí. (2011). "Terminologia jurídica catalana: algunes qüestions relatives a la consolidació de l'ús". Dins Lluc POTRONY, i Joan Maria ROMANI (ed.), *Indexació, terminologia i llenguatge jurídic* (p. 85-103). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Societat Catalana de Terminologia.
- POU I PUJOLÀS, Agustí. (2012). "La normalització terminològica en l'àmbit jurídic: un estat de la qüestió". *Terminàlia*, 5, 50-58.
- Presentació de la diagnosi i elaboració del Pla de foment de l'ús del català (2022)*. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.
- SANJAUME, Margarida. (2005). "Quan les paraules són llei". Dins Josep VIGO I BONADA, i Josep M. MESTRES I SERRA (cur.), *III Seminari de Correcció de Textos: La terminologia i la correcció de textos* (p. 85-104). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- VALLÈS I ELIZALDE, Àgueda. (2007). "Resolucions judicials i qualitat lingüística". *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 48, 37-58.





## 5. La veu que sempre diu

Ernest Macià



*ERNEST MACIÀ*

*Comunicador especialitzat en esports. Retransmet els partits de bàsquet a Catalunya Ràdio. Llicenciat en Periodisme per la Universitat Autònoma de Barcelona i en Humanitats per la Universitat Oberta de Catalunya, on està cursant també els estudis del grau d'Econòmiques. Ha seguit un curs de relacions interpersonals del MIT Massachusetts Institute of Technology. Té experiència en la presentació de programes radiofònics a Catalunya Ràdio i col·labora de manera regular amb la BBC i amb la CNN, com a corresponal, reporter i tertulià.*

En el seu incessant esforç per preservar i enriquir la nostra llengua, Catalunya Ràdio va iniciar fa tres anys una aventura cultural amb un marcat to d'experiment lúdic: la creació de neologismes en català per al món del bàsquet. A través de la participació dels seus oients en les transmissions del *Tot Gira*, amb la Carme Lluveras, el David Ubach i un servidor, els oients han anat generant termes que condensen l'essència del joc i posen, a través seu, la llengua al dia.

## 5.1 Petits triomfs de la normalització

Ja hi ha una sèrie de termes que han estat adoptats amb naturalitat per l'entorn de la cistella. L'expressió anglosaxona *alley-oop* ha trobat una ressonància inesperada a les nostres transmissions i, cada cop més, en l'àmbit mediàtic i de l'esport federat, en la seva versió catalana de *mat al vol*. Aquesta adaptació, a més de capturar la dinàmica de l'acció, ressona especialment bé en la transmissió oral. Potser l'èxit d'aquesta primera paraula plantejada als oients al novembre del 2020 va propulsar tota la resta de propostes, algunes de les quals ja han estat validades pel TERMCAT en la seva Neoloteca.

Termes com *moment de caixa* o *faixa* per a *clutch time*, o *de camp a camp* o *porta a porta* per a *coast to coast*, s'han integrat fluidament en la terminologia catalana del bàsquet. Aquesta normalització no només preserva la llengua, sinó que també afegeix una capa d'identitat única a la narrativa del joc.

El driblatge amb canvi de direcció i de ritme, anomenat *crossover*, passa a denominar-se *canvi explosiu* a les nostres transmissions.

El jugador que no baixa a defensar i es queda, mandrós, a la cistella d'atac tot esperant una passada dels defensors, el batejat com a *palomero* en castellà, ja té opcions en català: *llepacèrcols* o *despenjat*.

L'*instant replay*, acció on l'àrbitre esbandeix el dubte d'una decisió pròpia al dispositiu multipantalla, és també una *revisió instantània* que li permet validar o rectificar el criteri inicial, i a nosaltres, no acomodar-nos amb el que ens ve donat des de l'altra banda de l'Atlàntic.

Sense renunciar a dir-ne *play-offs*, també creiem oportú obrir la porta a maneres alternatives d'anomenar-ho: *fase final* / *fase eliminatòria*, representen el punt culminant de la temporada i, per a nosaltres, un bon pretext per seguir creant utilitat en català.

## 5.2 Deliberant la pròxima jugada lingüística

Tot i aquest èxit, hi ha altres termes que encara estan sota escrutini. Per exemple, *scouting*, amb opcions com *vistatge* o *cercatge*, es troba en un estat de deliberació al TERMCAT, amb l'objectiu de trobar la paraula que millor resumeixi el seguiment

de joves valors d'un esport amb l'objectiu de convertir-los en futurs jugadors professionals.

L'art del *fade away* també està sent objecte de reflexió lingüística, amb propostes com *retrotir* o *tir lumbar*. Aquestes deliberacions no només destaquen la complexitat de la tasca, sinó que també demostren la seriositat amb què es prenen les decisions sobre els neologismes.

### **5.3 La veu dels oients: creativitat que ressona**

Des de fa tres temporades, els oients de les transmissions del Barça a l'Eurolliga han estat cridats a ser genuïns i creatius. Les respostes guanyadores tendeixen a seguir criteris com l'eufonia (que soni bé), la brevetat (paraules de dues o tres síl·labes preferiblement) i la creativitat (criteri que preval quan els dos anteriors no s'acompleixen). Aquesta dialèctica ha demostrat ser una font inesgotable d'originalitat i una manera imbatible de seguir creant amb un full de ruta traçat.

### **5.4 Aerodinàmica terminològica en espais competitiu**

En el context dels Espais Terminològics 2023 celebrats a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans aquesta tardor, vaig exposar que el repte és crear paraules que siguin lingüísticament "aerodinàmiques". Això implica no només adaptar-se a la fonètica del català sinó també trobar neologismes que puguin competir amb la influència d'altres llengües globals i d'èxit com l'anglès, que justament destaquen pel seu pragmatisme i efectivitat en contextos reals. L'etimologia de les paraules, donant la benvinguda a arrels i desinències gregues o llatines, creiem que pot ajudar a implantar certes formes més fàcilment a casa nostra per una qüestió que no necessita justificant.

### **5.5 Diccionari de bàsquet: un testament lingüístic**

La culminació d'aquesta iniciativa és el *Diccionari de bàsquet* del TERMCAT, la Federació Catalana de Bàsquet i Catalunya Ràdio. Aquesta obra no només incorpora els nous neologismes, sinó que també presenta més de 400 denominacions

exclusives del món del bàsquet. És el testimoni lingüístic d'un esforç col·lectiu per mantenir viva la llengua catalana en un àmbit tan vibrant i dinàmic com és el del bàsquet i, tant de bo, és l'esquer perquè el futbol i altres esports puguin fer el mateix d'ara endavant.

## **5.6 Un triple 'vital'**

La creació de neologismes en català per al món del bàsquet no només és un acte combatiu de preservació lingüística sinó també una mostra de la creativitat i la participació de la comunitat. Aquesta iniciativa no només dona vida nova a la llengua, sinó que també crea una narrativa pròpia en l'àmbit geogràfic i temporal que ens ha tocat viure. Amb això, celebrem el triple encert de la normalització en àmbits reals i útils, la participació activa dels oients i la creació d'un diccionari dinàmic que reflecteix la vitalitat de la llengua catalana.

## 6. El català al sector TIC

Karina Gibert



*KARINA GIBERT*

*Catedràtica a la Universitat Politècnica de Catalunya - BarcelonaTech (UPC). Llicenciada i doctora en Informàtica amb especialitzacions en estadística computacional i intel·ligència artificial. Directora i cofundadora del centre de recerca en Intelligent Data Science and Artificial Intelligence de la UPC (IDEAI-UPC, 2018). Degana de l'Il·lustre Col·legi Oficial d'Enginyeria Informàtica de Catalunya (COEINF, 2023-). Experta i coautora de l'Estratègia Catalana d'Intel·ligència Artificial **Catalonia.AI** (Generalitat de Catalunya, 2018-). Assessora dels governs català, espanyol i de la Comissió Europea en qüestions d'ètica de la intel·ligència*

*artificial i transformació digital. Premi WomenTech 2023 (Women360), Premi Nacional d'Enginyeria Informàtica 2023 (Consejo General de Colegios de Ingeniería Informàtica de España), Premi Ada Byron 2022 (Colegio de Ingeniería Informàtica de Galicia), Premi donaTIC2018 (GenCat). Menció Creu Casas 2020-2021 (IEC).*

Jo soc producte de la transició, i vinc de zona fronterera. Vaig néixer a Figueres i encara em va tocar viure una escola en la *lengua del imperio* on només podíem fer servir la nostra llengua al pati. Per sort va durar poc. La mort de Franco va generar allí dalt una reacció gairebé immediata. Tres dies de dol. Era molt, molt, molt petita, però els recordo com si fos ara. No-

més reprendre l'escola, la senyoreta ens va dir: "Aneu dissabte a Perpinyà amb els pares i compreu aquest llibre de tapes verdes i quadrat en aquesta llibreria. Dilluns comencem les classes de català en aquesta escola."

Així que des de molt petita vaig entendre que renaixia la nostra llengua i era cosa nostra fer-la créixer sana i forta.

A l'institut no van ser menys, no... També ens van enviar a Perpinyà (cosa dels que vivim a la frontera) a comprar el llibre *La història d'Espanya*, de Pierre Vilar, i vam seguir un programa que no tenia res a veure amb els llibres oficials. La professora de català era magnífica i em va ensenyar fonètica d'una manera que encara ara la sé manegar.

De fet vaig viure una època convulsa, en què des de Barcelona ens explicaven per la tele que la nostra llengua s'havia embrutat després de tants anys de no fer-la servir, que fèiem servir un pilot de barbarismes que calia erradicar a tota costa del nostre discurs habitual. Ara em sembla impossible, però llavors recordo que em va costar moltíssim aprendre a dir *entrepà* i deixar de dir *bocadillo*. I recordo l'àvia més aviat molesta explicant-me que tot allò era molt injust, perquè les llengües eren coses vives i a Barcelona ens volien fer partir del català dels anys trenta quan l'Empordà (juntament amb la zona de Vic) va ser un dels dos reductes de territori on durant la dictadura ningú havia deixat de parlar la nostra llengua, i era normal que després de quaranta anys d'evolució quotidiana les coses haguessin canviat i s'haguessin incorporat influències de les llengües veïnes (com el castellà, deia ella).

Quan acabàvem el COU, la professora de català ens va dir que ens certificarien el nivell C de català amb el programa que havíem seguit, però després no fou així, perquè es veu que vam anar massa de pressa i, de ben gran, amb més de quaranta anys, em vaig haver de certificar per poder tenir els papers a punt per a la meua plaça de catedràtica. I no hi va haver cap manera que, essent nativa catalana i escolaritzada en català des de ben aviat, em pogués ningú emetre el certificat sense haver-me d'examinar... Ironies de la vida!

Explico tot això perquè quan vaig arribar a Barcelona per estudiar a la universitat, jo venia d'un lloc on tots estimem la llengua com una cosa preuada i riquíssima que ens enorgulleix, i no tenia gaire idea que a Catalunya hi havia racons on gairebé tothom parlava castellà. Va ser una sorpresa enorme trobar-me professors catalans que així que entraven a classe es posaven

a dissertar en castellà. Tan gran era la sorpresa que un dia no me'n vaig poder estar i directament vaig plantar-me al despatx d'un d'ells a preguntar-li per què no feia les classes en la nostra estimada llengua. Gairebé li saltaven les llàgrimes quan em deia que no podia fer-les, perquè no sabia els termes tècnics necessaris en la nostra llengua, i que no volia fer ni el ridícul, ni una destrossa lingüística.

Vaig acabar la carrera i em van oferir una plaça de professora. S'endegava el nou títol de diplomatura en estadística i tot estava per fer. Personalment em vaig encarregar de construir en català una col·lecció de problemes d'estadística per als estudiants d'estadística i d'enginyeria en informàtica, demanant permisos al Dr. Carles Cuadras per traduir-ne molts del seu llibre, i a l'editorial Freemann per traduir-ne molts d'un llibre que fèiem servir a la bibliografia.

I per descomptat que no em vaig ni plantejar en quin idioma escriuria la meva tesi doctoral! Tota en català! I ben orgullosa! Amb moltíssimes dificultats per aclarir com havia d'escriure alguns termes, perquè al departament encara hi havia molts dubtes i ningú em sabia donar gaires pautes. De fet, jo que vaig fer una tesi sobre *clustering*, encara avui sento recança quan utilitzo l'anglicisme, perquè encara no m'he reconciliat amb el terme català que se'ns proposa per a aquesta tècnica d'intel·ligència artificial. I també per a la defensa vaig demanar que em deixessin parlar català, malgrat tenir un mexicà al tribunal que no va entendre res del que deia en tota la defensa i per a qui em vaig prendre la molèstia de preparar uns resums en castellà de les parts més importants, que li vaig entregar juntament amb una impressió de les transparències perquè no es perdés en la presentació.

No cal dir que de forma natural i sense ni pensar-m'ho vaig escriure manuals de pràctiques en català, vaig fer transparències en català per a totes les assignatures que impartia i durant uns quants anys per a mi l'ús del català en la meva activitat docent estava absolutament normalitzat (mentre la recerca la publicàvem sempre en anglès per poder guanyar presència internacional).

Més tard va venir la globalització i la cosa va començar a complicar-se. Les assignatures del màster estaven plenes d'estudiants Erasmus, i jo em trobava sovint amb classes internacionals, on potser només un de cada vint alumnes era de casa nostra, i vaig començar a necessitar fer transparències en anglès perquè els estudiants seguissin les classes. Venien també

molts estudiants de Madrid, Canàries, Granada, etc., i l'ús del català a l'aula es va començar a veure en serioses dificultats. Amb la reforma de Bolonya hi havia un determinat nombre de crèdits de les titulacions universitàries que s'havien d'impartir en anglès, i els professors que podíem fer classes en aquesta llengua, en aquells moments, no érem tants, així que en poc temps em vaig trobar impartint docència en anglès gairebé cada dia, sense gaires opcions d'utilitzar la meua llengua a l'aula fins a molt recentment, que hem començat a parlar dels drets lingüístics de les persones i en concret dels alumnes en l'àmbit universitari. Ara estic un xic més reconciliada amb el fet lingüístic a la universitat, perquè tinc el dret de declarar en quina llengua faré una assignatura i això es fa públic abans de les matrícules i ja no cal justificar-se davant dels forasters que saben d'antuvi en quin idioma s'impartirà l'assignatura i la trien lliurement.

En aquests trenta anys la meua vivència és que la tecnologia evoluciona tan ràpidament que a diari et trobes amb tècniques noves que apareixen al sector i que ho fan en anglès, perquè és en aquest idioma que un dia vam decidir que fariem evolucionar la ciència, i me n'adono, ara que m'hi fixo, que el meu camí lingüístic és sempre el mateix: coneixes una nova tècnica perquè algú te'n parla, o la trobes en algun article, t'interessa, l'estudies (naturalment en anglès) i la comences a incorporar als temaris de les teves assignatures, als treballs dels teus projectes, a la teua pròpia recerca... I en aquesta primera etapa aquesta tècnica té un nom anglès i prou. Amb el temps, inconscientment et neix una necessitat de traduir aquell nom, perquè fa nosa en els escrits que fas en català (que no són gaires) i en les xerrades o classes que fas en català (que ja són més). I sobretot arriba un moment que t'incomoda fer servir aquell anglicisme en xerrades públiques perquè ho associes a aquells esnobs dels anys vuitanta que feien servir paraules angleses sense cap més fonament que donar-se importància. I aquest sentiment t'empeny molt fortament a trobar la manera de dir aquella cosa en la teua llengua, així que t'inventes una manera de fer-ho i la comences a fer servir de bones a primeres. Fins que amb el temps, aquella tècnica es fa més popular, en parla una part més gran de la comunitat científica i, amb una mica de sort, els altres han arribat a les mateixes conclusions que tu i fan servir una traducció que coincideix amb la teua (o gairebé), i un bon dia descobreixes que el terme català per a aquella cosa s'ha normalitzat.

Són processos llargs, molt cecs, i dins l'àmbit tecnològic convius amb molts d'ells cada dia, cadascun en una fase evolu-



tiva diferent; i hi ha períodes més intensos on et debats simultàniament amb 4 o 5 o 6 termes nous que estan buscant el seu lloc en el teu univers lingüístic. Crec que no m'equivoco quan penso que aquesta coctelera terminològica és pròpia de l'àmbit TIC, que en les altres disciplines les coses no van tan de pressa i un té més temps per fer la digestió intel·lectual que fa falta per col·locar un terme nou al teu imaginari conceptual i utilitzar-lo com cal. I al final, no estem tan lluny d'on érem al principi: ens arriben paraules foranes que incorporem com podem al dia a dia fins que algú amb més autoritat ens fa una proposta solvent per poder-ne normalitzar l'ús. Ara no són *barbarismes*, són anglicismes, però el repte és ben semblant si ens hi parem a pensar.

Aquesta velocitat implacable d'evolució de les TIC ha fet que el món digital no prestés al català tota l'atenció que mereixia i ens hem passat anys convivint amb contestadores automàtiques dels bancs o de les companyies de la llum que ens deien "si vol ser atès en català, premi 1..." i després ens atenia una senyoreta castellanoparlant, que a més deia que no ens entenia; o amb GPS que als mòbils catalans no parlaven (només emetien campanetes), senzillament perquè no s'implementava la traducció al català de les veus sintetitzades, perquè el català és d'una minoria i no genera "mega-super-grans bases de dades" per entrenar traductors, sintetitzadors de veu, resumidors, i el que calgui, amb la mateixa solvència que ho poden fer les llengües majoritàries. Afortunadament, ja fa uns anys que tenim polítiques de territori que miren de potenciar que el català ocupi la quota d'espai que li correspon als sistemes digitals i no fa gaire ha interpellat directament Google perquè un petit canvi en l'algorisme de cerca havia deixat els webs en català a la cua dels resultats proporcionats, amb la consegüent pèrdua dràstica de visites.

Em congratulo de veure que hi ha espais segurs per a la llengua des d'on es treballa perquè la versió TIC del català es desenvolupi sense limitacions, i en definitiva celebro que gràcies a la feina de tots avui, entre moltes altres coses, el GPS ja parli català i els webs catalans tornin a sortir als primers llocs en les cerques.



# ÍNDIX GENERAL

<b>Introducció</b> .....	<b>9</b>
Jordi Bover, director del TERMCAT	
<b>Programa de la jornada</b> .....	<b>11</b>
<b>1. El futur de la llengua francesa depèn del català</b> .....	<b>13</b>
Genís Roca	
<b>2. Estendre l'ús de la terminologia en l'àmbit docent universitari</b> .....	<b>17</b>
Marina Massaguer	
<b>Referències</b> .....	<b>22</b>
<b>3. Propostes de dinamització de l'activitat terminològica a les universitats</b> .....	<b>23</b>
Mercè Lorente Casafont	
3.1 Preàmbul.....	23
3.2 Dinamització .....	24
3.3 Cooperació .....	26
3.4 Transversalitat .....	28
3.5 Models universitaris sense atenció per la terminologia.....	29
3.6 Conclusions .....	30
<b>4. Reflexions sobre com estendre la terminologia jurídica catalana a l'àmbit del dret</b> .....	<b>33</b>
Anna Arnall Duch	
4.1 Descripció de l'àmbit del dret.....	34
4.2 La implantació de la terminologia jurídica catalana.....	37
4.3 Propostes per estendre l'ús de la terminologia catalana.....	41
4.4 Bibliografia.....	46
<b>5. La veu que sempre diu</b> .....	<b>49</b>
Ernest Macià	
5.1 Petits triomfs de la normalització .....	50
5.2 Deliberant la pròxima jugada lingüística.....	50

5.3 La veu dels oients: creativitat que ressona.....	51
5.4 Aerodinàmica terminològica en espais competitius.....	51
5.5 Diccionari de bàsquet: un testament lingüístic .....	51
5.6 Un triple 'vital' .....	52
<b>6. El català al sector TIC .....</b>	<b>53</b>
Karina Gibert	



## en primer terme

Els Espais Terminològics són una trobada de caràcter biennal que organitza el TERMCAT per afavorir el diàleg i l'intercanvi de coneixement en aspectes relacionats amb la pràctica terminològica.

En l'edició del 2023 la jornada es va dedicar a la reflexió sobre les estratègies que poden permetre estendre l'ús de la terminologia catalana en diversos àmbits: l'ensenyament, la tecnologia, el dret, els mitjans de comunicació, les xarxes socials, etc.

Les intervencions dels ponents, experts reconeguts d'aquests sectors, aporten suggeriments rellevants per a qualsevol persona interessada en el desenvolupament de la terminologia i la llengua catalanes.

Amb aquest volum, la col·lecció En Primer Terme continua oferint, en format electrònic, criteris, mètodes i reflexions a l'entorn de la terminologia.